

**РОЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ В РОЗВИТКУ МІСЬКОЇ
СВЯТКОВОЇ КУЛЬТУРИ МИКОЛАЄВА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

У статті автор аналізує творчо-мистецьку та культурно-просвітню діяльність Миколаївської громадської бібліотеки в межах дослідження особливостей розвитку міської святкової культури Миколаєва початку ХХ ст. Акцентує увагу на проведенні громадською бібліотекою публічних лекцій як засобу популяризації наукових знань; народних читань, музичних ранків та симфонічних музичних ранків з метою популяризації серед малокультурного прошарку населення Миколаєва творів видатних митців вітчизняної та зарубіжної літературної, музичної класики.

Ключові слова: *свято, святкова культура, бібліотека, народне читання, музичний ранок, симфонічний музичний ранок*

Традиційно межі соціально-історичних циклів фіксуються святковими датами, адже свято є тією шкалою розподілу часу, що відзначено знаком особливої соціальної поведінки. Роль свята в культурі традиційно розглядається в контексті соціально-громадського життя колективу, а його основні функції співпадають з загальними функціями культури – інтеграцією колективу й індивіду, передачею й збереженню інформації, формуванням картини світу тощо. Святкова культура є могутнім засобом ідеологічного впливу на населення, вирішує виховну, рекреаційну, гедоністичну, дидактичну функцію як в житті держави, так і в житті окремої людини. Засобами святкової культури формуються естетичні смаки, духовний потенціал населення, виховується почуття патріотизму та любові до рідного краю.

Феномен святкової культури України останнім часом активно почали вивчати історики, культурологи, філософи, соціологи тощо. Святкова культура України стала об'єктом дослідження таких науковців, як А. Курочкіна, Н. Гогохія, Т. Гаєвської, С. Бесклубенко, О. Лиманської, О. Панькової та ін.

Історія Миколаївщини початку ХХ ст. перебуває у центрі уваги багатьох істориків та дослідників. Так, заслуговують уваги монографії миколаївських істориків Ю. Гузенко, Л. Левченко, В. Щукіна, М. Шитюка; дисертаційні дослідження О. Караульної, С. Кирієнко, Т. Березовської, Н. Крижанівської, І. Міронової та ін. Автори цих наукових праць у контексті дослідження згадують лише окремі заходи, певні концерти, вечори відпочинку, народні гуляння. Тема історії міської святкової культури Миколаївщини на сьогодні зовсім не вивчена і потребує детального ґрунтовного дослідження, що і зумовило її актуальність.

Об'єктом статті є святкова культура Миколаївщини, а предметом творчо-мистецька та культурно-освітня діяльність Миколаївської громадської бібліотеки в контексті розвитку міської святкової культури Миколаєва початку ХХ ст.

Основна мета даної статті розкрити роль Миколаївської громадської бібліотеки в контексті розвитку міської святкової культури Миколаївщини початку ХХ ст.

Кожна культурна епоха вбачала в святі велику потужну силу впливу на населення. Початок ХХ ст. в історії української культури характеризується рухом за національне відродження, формування національної свідомості, національної культури, ліквідації малограмотності та неосвіченості серед непривілейованого населення.

У святковій культурі Миколаєва початку ХХ ст. помітну роль відігравали так звані громади, благодійницькі організації, які передусім мали на меті вести серед малограмотного, непривілейованого прошарку миколаївського населення культурницьку, освітню та виховну роботу, домагаючись піднесення самосвідомості та формування інтелігентності.

Так, серед розмаїття громадських та благодійницьких товариств значну роль у розвитку культури Миколаївщини досліджуваного періоду відіграла Миколаївська громадська бібліотека.

Діяльність бібліотеки, згідно зі Статутом, затвердженим 29 жовтня 1881 р., була спрямована на "...доставлення жителям г. Николаева и его окрестностей возможно большего облегчения в деле самообразования" [8, 2]. Окрім популяризації книги, з метою формування естетичних смаків, задоволення культурницьких інтересів, формування моральності та духовності, ознайомлення з творчістю видатних митців, розширення кругозору робітничого населення Миколаєва працівники бібліотеки влаштовували народні читання, публічні лекції, музичні ранки, вистави, концерти тощо.

Окрім культурницької функції, всі ці заходи приносили бібліотеці невеликий прибуток. З приводу цього в розділі 2.2. Статуту "Средства библиотеки" зазначається, що кошти на утримання бібліотеки мають надходити, окрім добровільних внесків та внесків читачів, від зборів, проведених на користь бібліотеки різних "общественных удовольствий": публічних читань, вистав, концертів, народних гулянь тощо [8, 6]. Так, з цією метою у 1900 р. Миколаївська громадська бібліотека отримала дозвіл на організацію публічних лекцій. 9 січня 1901 р. в залі бібліотеки відбулася перша публічна лекція, присвячена курсу анатомії та фізіології. Лекції читалися з 10 предметів: гігієни, біології, математики, бухгалтерії, зоології тощо. Лекції охоче слухали робітники промислових підприємств міста та службовці [9, 21].

Прагнучи поставити лекційну справу на належну висоту й бажаючи залучити у Миколаїв кращі лекційні сили, дирекція бібліотеки ввійшла в листування з різними лекційними організаціями, такими як: Московське лекційне бюро, Харківське бюро, Одеське товариство "Уранія" тощо [1, 35]. Так, 1909 р., згідно з рекомендаціями Московського лекційного бюро перед миколаївцями прочитали лекції В.А. Поссе та Л.С. Козловський. Останній прочитав в місті три лекції, присвячені життю й творчості Л.М. Толстого [1, 34]. Жвавість викладення матеріалу, гаряча відвертість, переконливість тону – все це створило величезний успіх лектору і, звертаючи на це увагу, за проханням дирекції бібліотеки він згодився прочитати четверту лекцію на тему: "Виродження и возрождения", яка привабила публіку й стала істинним тріумфом талановитого публіциста, що перетворив свої лекції у "натхненне слово проповідника" [1, 34].

Перед миколаївською публікою цього ж року, за запрошенням дирекції бібліотеки, з лекціями, виступали М.А. Морозов – "В пошуках філософського каменю", Е.М. Щепкін – "Задачі філософії історії", А.І. Шабський – "Про повітроплавання" [1, 36].

Взагалі за 1909 р. в Миколаєві громадською бібліотекою було організовано та проведено 12 публічних лекцій, тематика яких була дуже велика. Лектори піднімали літературознавчі питання, розкривали діяльність видатних літераторів, обговорювали проблеми філософії, торкалися технічних питань тощо [1, 11-12].

У 1910 р. вдалося організувати та провести лише одну лекцію за темою: "Про повітроплавання", яку прочитав 14 січня А.І. Шабський. Цього ж року дирекція вела переговори з Московським лекційним бюро про співпрацю та запрошувала лекторів М. Морозова й В. Поссе. Але, зважаючи на список запропонованих дирекцією бібліотеки лекцій, Московське бюро змогло задовольнити лише одну, яку прочитав би Потьомкін. Та й вона не відбулася через те, що її проведення припадало на різдвяні канікули, що не влаштувало лектора. Також причиною відмови Московського лекційного бюро стала віддаленість Миколаєва від Москви, лектори неохоче сприймали запрошення до Миколаєва, а особливо на одну лекцію.

У 1911 р. бібліотеці вдалося провести за допомогою того ж бюро виступи лекторів І.П. Кулжинського й В.А. Поссе: 26 лютого І.П. Кулжинський – "Націоналізм перед обличчям сучасної свідомості"; 27 лютого І.П. Кулжинський – "Про свободу совісті"; 13 березня В.А. Поссе – "Російське життя в творах А.П. Чехова"; 14 березня В.А. Поссе – "Воля до влади й воля до творчості у вченнях Штирнера й Ніцше"; 15 березня В.А. Поссе – "Шлюб, сім'я й школа"; 5 квітня В.П. Потьомкін – "Підпілля Достоєвського"; 31 серпня Ф.І. Родичев – "Визволення селян" (Реформа 19-го лютого 1861 р.); 7 вересня Ю.І. Айхенвальд – "Толстой як художник"; 5 грудня Н. Мирович – "Новітні фази жіночого руху на Заході й у Росії" [4, 7].

Взагалі результати діяльності Лекційної комісії з організації лекцій далеко не відповідали тій роботі, яка була зроблена в цьому напрямку. Самі несподівані обставини іноді були на заваді для проведення тієї чи іншої лекції, вже зовсім майже наладженої. За причинами найрізноманітнішого характеру приходилось відмовлятися від деяких лекторів. Перш за все слід звернути увагу на ті труднощі, які відбувалися під час пошуку відповідного приміщення для проведення лекцій, адже бібліотека не мала такої розкоші. Єдиним залом, що відповідав вимогам організації та проведення лекцій – це зала Міського зібрання. Але, на жаль, вона не завжди була вільна, адже там постійно проводилися благодійні вечори, концерти та інші різноманітні заходи. В результаті цього аудиторією слугували ще приміщення музичного училища та електрокінотеатр "Ермітаж".

Також заради скорочення видатків з влаштування лекцій Лекційний комітет бібліотеки намагався домовитися з іншими бібліотеками для спільного запрошення лекторів. Були зроблені пропозиції домовитися про співпрацю з Уманською й Єлисаветградською бібліотеками, але спроби в цьому напрямку не були успішними [5, 24].

Новим кроком у культурному житті Миколаєва початку ХХ ст. та діяльності бібліотеки стали Народні читання. Організація цих заходів несла в собі рекреаційну, розважальну, гедоністичну, пізнавальну, виховну функції. Проводячи з року в рік свої лекції, Бібліотека мала на увазі центральне населення міста, з відомими "більш менш значними розумовими інтересами" [1, 1]. У 1909 р. дирекція бібліотеки задалась метою "внести світло й в малокультурне середовище" слобідки, надати їй можливість за мізерну платню отримати "здорову духовну їжу", іншими словами – організувати Народні читання.

Поштовхом для організації народних читань стала анкета, яку дирекція бібліотеки на початку 1909 р. провела серед користувачів відділення бібліотеки. В цій анкеті акцентувалась увага на необхідність організувати на Військовому ринку загальнодоступних лекцій, щоб прищепити у жителів слобідки любов до книги. Ця пропозиція була сприйнята дирекцією бібліотеки позитивно. Було одразу вирішено взятися за влаштування народних читань й перше читання присвятити до Дня п'ятої річниці смерті А.П. Чехова [1, 40].

Так, 8 серпня 1909 р. громадська бібліотека проводить перше народне читання" [1, 40]. Читцем виступив І. Б. Мандельштам й одразу завоював симпатію серед аудиторії. Особливе враження було від читань оповідань Чехова "В овраге" та гумористичних оповідань "Хирургия", "Хамелеон", "Налим" [1, 41].

Підбадьорена успіхом перших народних читань, дирекція бібліотеки вирішила влаштувати у вересні цього ж року друге читання. Але воно, на жаль, не відбулося через брак приміщення. Взагалі відсутність відповідного приміщення для організації народних читань стає чи не найголовнішою перешкодою для їх проведення. Єдиними приміщеннями на Слобідці був ілюзіон "Міраж", власник якого гр.

Неєлов люб'язно уступив його за низьку орендну плату в суботні дні. Так відбулося друге суботнє читання 26 вересня й третє – 10 жовтня. Четверте читання відбулося 12 листопада, п'яте – 26 листопада, шосте – у вівторок 22 грудня [1, 44].

Слід звернути увагу на художню сторону проведення Народних читань. Наприклад, 2-е читання супроводжувалося ще більшим успіхом. Лекція С.В. Дуброва "Про значення художньої літератури", викладена популярно, дуже сподобалася слухачам, давши їм відповідь на запитання, що і як треба читати. Після лекції І.Б. Мендельштам прочитав оповідання А.П. Чехова, "Унтер Пришибеев", "Тоска" й уривки з поеми Некрасова "Кому на Руси жить хорошо". Аудиторія була й на цей раз вдячною. З винятковою увагою слухачі сприйняли й лекцію та оповідання, "жадно вслухаючись в кожне слово читців" [1, 43]. Особливо задоволеними залишилися слухачі гумористичними оповіданнями Чехова, супроводжуючи майже чи не кожную фразу гучним сміхом. Відчувалося, що хоча й ненадовго, робітники й їх сім'ї, які складали більшість аудиторії, забували свої тяжкі незгоди й віддавалися безтурботному бадьорому сміху.

3-є читання було присвячено пам'яті А.І. Кольцова – до дня 100-річчя народження [1, 45]. 4-є читання було присвячене злободенному питанню сучасності "Про алкоголізм". Лекція супроводжувалася туманними картинками, була сприйнята з великою увагою відповідно важливості теми, що торкнулася хвилюючого питання народного життя. У другому відділенні Мандельштам прочитав найбільш яскраві вірші, що ілюструють питання алкоголізму в літературі: О. Толстого "Богатырь", І.С. Тургенева "Сон", оповідання В.Г. Короленка "Огни" [1, 45].

5-є народне читання відбулося за оригінальною програмою і було як доповнення до 2-го народного читання, де зазначалося, які книги і як треба читати. І.Б. Мандельштам прочитав кращі оповідання Л.М. Толстого "Три смерти", І.С. Тургенева "Певці", А.П. Чехова "Ванька", М. Горького "Старуха Изергиль". Безпосередньо після читання першого оповідання Толстого виступив С.В. Дубров й дав короткий доступний розбір цього твору. Те ж саме зробив доповідач після оповідання Тургенева. Як оповідання, так і аналіз справили велике враження на аудиторію [1, 46].

6-є народне читання було присвячене винятково літературному матеріалу. І.Б. Мандельштам прочитав "Песню о купце Калашникове" М.Ю. Лермонтова, "Садко" й "Алеша Попович" – билини О.К. Толстого, "Премудрий пескарь", "Карась идеалист" та "Отважный заяц" – казки Салтикова-Щедріна, "Певчие" – оповідання А.П. Чехова й "Песня о Соколе" М. Горького. Найбільше враження було у глядачів від казок Салтикова-Щедріна [1, 47].

31 січня 1910 р. громадська бібліотека влаштувала 7-є народне читання. Захід відбувся в залі Міського зібрання й був присвячений 50-річчю від дня народження А.П. Чехова. Читання мало особливий успіх, адже в один день були розпродані всі квитки. Основна маса квитків (дешевше 5 копійок) була відправлена в кооперативні лавки та в Товариство взаємодопомоги особам, що займаються ремісничою працею. Читання відкрилося рефератом А.К. Монтеллі "Про гумор Чехова", після цього Б.Є. Варшавер й артист І.А. Покровський прочитали гумористичні оповідання Чехова: "Неудача", "Винт", "Трагик по неволе". Наприкінці артистка Волошина прочитала два вірші Скитальця й Щепкіної-Купернік, присвячені пам'яті Чехова [2, 15].

Від проведення народних читань, які користувалися популярністю серед населення Миколаєва, дирекція мала змогу поповнювати свій бюджет, отримуючи символічну платню за прослуховування. Так, для перших шести читань була призначена платня 5 копійок за вхід. Зважаючи на успіх проведення читань та вплив слухачів, дирекція бібліотеки вирішила збільшити платню, починаючи з 7-го читання: плата за місця в перших шести рядах була підвищена до 20 копійок, в наступних шести рядах – до 10 копійок, 8 останніх ряди та вхідні білети були по 5 копійок. Також таке підвищення ціни пояснювалося ще й значними видатками на влаштування сьомого читання [1, 8-10].

У цілому прибуток від читань становив 1 рубль 66 копійок від 2-го читання, 90 копійок – від 4-го читання, 70 копійок від 5-го читання, 18 рублів 40 копійок від 7-го читання. Відтак загальна сума становила 10 рублів 68 копійок. Звісно, що, проводячи народні читання, дирекція бібліотеки зовсім не мала на увазі зробити з них прибуткову статтю і навіть враховувала можливість збитку, а якщо випадково виходив невеликий прибуток, то він зобов'язаний був виключно підвищенню ціни на 7-є читання. Дирекція в даному випадку керувалася думкою про можливість надати інтелігенції, що живе в центрі міста, вшанувати пам'ять Чехова поряд з постійними слухачами Слобідки, яким було залишено звичайних 300 місць [1, 8-10].

Підводячи підсумки організованим Громадською бібліотекою народним читанням, дирекція мала право сказати, що вона зробила перші кроки до виконання свого обов'язку перед читачами відділення і взагалі всіх мешканців Слобідки. Наскільки населення зацікавилася цими читаннями свідчить той факт, що аудиторія завжди була заповнена слухачами. Не було майже жодного читання, на якому залишалося б хоч одне вільне місце, кожного разу сотні бажаючих залишалися незадоволеними нестачею місць [2, 46].

Цікавою знахідкою як доповненням до народних читань стало влаштування дирекцією бібліотеки Народних музичних ранків. Мета цих заходів – розвиток в тих же малокультурних слухачів художнього смаку, розуміння музики, прищеплення почуття прекрасного.

Кожний музичний ранок, за думкою організаторів, був присвячений лише одному композитору, щоб надати про нього цілковите уявлення. Виконанню музичних номерів повинен був передувати реферат, який, пояснюючи значення обраного композитора в історії музиці, надавав водночас біографічні данні про нього й характеристику його творчості, більш глибоко зупинявся на аналізі тих номерів, які повинні були виконуватися на заході. Так слухач перед виконанням номерів отримував відому підготовку, що значно полегшувало сприйняття та розуміння музичної програми [2, 23].

Перший музичний ранок, за проханням організаторів, провів молодий скрипаль Л.А. Теплицький 14 березня 1910 р. Захід був присвячений творчості П.І. Чайковського. Другий музичний ранок пройшов без читання реферату й носив змішаний характер з творів Ф. Шопена, Ж. Массне, Ф. Левина, М. Глінки [2, 24]. Третій музичний ранок, який відбувся 20 квітня 1910 р., був присвячений творчості М. Глінки.

У музичних ранках брали участь видатні музиканти, співаки, такі як: піаністки С.С. Левенштейн, З.Д. Бендерська, О.І. Герман, М.П. Казакова, піаніст Я.І. Берковський, скрипаль Л.А. Теплицький, віолончелісти Б.С. Кузнєцов, А.А. Лукінич, співаки А.Г. Гайсинська, А.Ф. Попова, М.М. Ясинська. Окрім того, випадково, проїздом через Миколаїв, виступила, за запрошенням дирекції, молода піаністка Еріка Воскобойникова [2, 25].

У 1911 р. вдалося організувати лише 3 музичні ранки:

- 27 березня пройшов літературний ранок за участю Б.Є. Варшавера та М.Є. Гузева. Критичний аналіз творів надали С.В. Дуброва та М.Є. Гузєв;

- 13 лютого – ранок, присвячений російським композиторам за участю Л.А. Теплицького, А.А. Лукінич, А.І. Рахманова-Гуровича, П.І. Ельвінського;

- 24 квітня – ранок, присвячений пам'яті А.Г. Рубінштейна [3, 8].

У 1912 р. було проведено 6 музичних ранків:

- 29 квітня – 7-й музичний ранок, присвячений А.П. Бородіну та іншим російським композиторам за участю М.П. Козакової, А.А. Лукінча та М.Є. Гузєва;

- 21 жовтня 8-й музичний ранок, присвячений російським композиторам. Брала участь П.Є. Гутшейн, О.І. Швартах, А.А. Лукінич, гр. Науменко, гр. Бродський та В.І. Давидович.

Ще одним відкриттям у концертній діяльності бібліотеки стали симфонічні музичні ранки, в яких місцеві та запрошені симфонічні оркестри ознайомлювали слухача з вітчизняною та світовою класикою симфонічної музики. Так, 4 листопада 1912 р. відбувся 1-й симфонічний ранок, на якому виступив оркестр під керівництвом А.А. Лукінич. Наступний – 2-й симфонічний ранок пройшов 8 листопада, на якому знов перед глядачем представив свою творчість оркестру під керівництвом А.А. Лукінич. 25 листопада 1912 р. оркестр під керівництвом А.А. Лукінич та за участю солістів Бродського та В.І. Давидовича провели 3-й симфонічний ранок.

Також дирекція бібліотеки не відмовилася від народних читань, а навпаки, посилаючись на успіх подібних заходів, почала проводити літературні ранки. Подібний захід пройшов 28 жовтня 1912 р. за темою "Рік російської слави", яку розкрив М.М. Горбачов, після лекції він прочитав літературні уривки й вірші Ф.Ф. Орбеліані [4, 6-7].

У 1913 р. дирекції бібліотеки вдалося провести лише 2 музичні ранки:

- 8 вересня пройшов 9-й музичний ранок за участю М.К. Снежиної-Кушнеренко, П.І. Григорьєва, В. Давидовича, О. Ваксова та І.М. Корсунського;

- 15 грудня – 10-й музичний ранок, присвячений пам'яті П.І. Чайковського за участю Л.Н. Чеснокової, О.І. Швартах, Р.Д. Гомберг та Ф. Крейна, Г. Науменко та В.А. Шестерикова [5, 6].

Починаючи з 1914 р. постала проблема в організації публічних лекцій, народних читань та музичних ранків. Основною причиною став військовий час, складно було витратити кошти на "що-небудь інше" [6, 41].

В звіті бібліотеки за 1915 р. не зустрічаються ані публічні лекції, ані народні читання та музичні ранки [7, 5].

Отже, аналізуючи діяльність Миколаївської громадської бібліотеки кінця XIX поч. XX ст., ми бачимо, що вона відігравала важливу роль у культурному житті мешканців міста, переважно нижчих прошарків та робітничих професій. Через різноманітні культурно-дозвілєві та просвітницькі заходи керівництво бібліотеки намагалося формувати естетичні смаки, моральність, ціннісну орієнтацію, розширювати кругозір та вчила цікаво проводити вільний час, тим самим роблячи значний внесок у розвиток міської святкової культури, прикрашаючи її своєю творчою діяльністю. Питання вивчення історії міської святкової культури Миколаєва початку XX ст. малодосліджене і вкрай актуальне, тому потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Література

1. Звіт Миколаївської громадської бібліотеки за 1909 р. – Миколаїв: Електротиполітогр. Л. та І. Білолипських, 1910. – 52 с.
2. Звіт Миколаївської громадської бібліотеки за 1910 р. – Миколаїв: Електротиполітогр. Л. та І. Білолипських, 1911. – 48 с.
3. Звіт Миколаївської громадської бібліотеки за 1910 р. – Миколаїв: Електротиполітогр. Л. та І. Білолипських, 1911. – 48 с.

4. Звіт Миколаївської громадської бібліотеки за 1911 р. – Миколаїв: Електротиполітогр. Л. та І. Білолипських, 1912. – 41 с.
5. Звіт Миколаївської громадської бібліотеки за 1913 р. – Миколаїв: Електротиполітогр. Л. та І. Білолипських, 1914. – 47 с.
6. Звіт Миколаївської громадської бібліотеки за 1914 р. – Миколаїв: Електротиполітогр. Л. та І. Білолипських, 1915. – 42 с.
7. Звіт Миколаївської громадської бібліотеки за 1915 р. – Миколаїв: Електротиполітогр. Л. та І. Білолипських, 1916. – 25 с.
8. Устав Николаевской общественной библиотеки. – Николаев: Тип. М.В. Рюмина, 1881. – 17 с.
9. Щербець О.М. Читач обласної бібліотеки: минуле та сучасне /Щербець О.М. // Історія бібліотеки: зб. ст. до 120-річчя Миколаїв. держ. обл. універс. наук. б-ки ім. О.Гмирьова. – Миколаїв: Ганна Гінкул, 2001. – 64 с.

References

1. Zvit Mykolaivskoi hromadskoi biblioteki za 1909 r. – Mykolaiv: Elektrotypolitohr. L. ta I. Bilolypskykh, 1910. – 52 s.
2. Zvit Mykolaivskoi hromadskoi biblioteki za 1910 r. – Mykolaiv: Elektrotypolitohr. L. ta I. Bilolypskykh, 1911. – 48 s.
3. Zvit Mykolaivskoi hromadskoi biblioteki za 1911 r. – Mykolaiv: Elektrotypolitohr. L. ta I. Bilolypskykh, 1911. – 48 s.
4. Zvit Mykolaivskoi hromadskoi biblioteki za 1911 r. – Mykolaiv: Elektrotypolitohr. L. ta I. Bilolypsky, 1912. – 41 s.
5. Zvit Mykolaivskoi hromadskoi biblioteki za 1913 r. – Mykolaiv: Elektrotypolitohr. L. ta I. Bilolypskykh, 1914. – 47 s.
6. Zvit Mykolaivskoi hromadskoi biblioteki za 1914 r. – Mykolaiv: Elektrotypolitohr. L. ta I. Bilolypskykh, 1915. – 42 s.
7. Zvit Mykolaivskoi hromadskoi biblioteki za 1915 r. – Mykolaiv: Elektrotypolitohr. L. ta I. Bilolypskykh, 1916. – 25 s.
8. Ustav Nikolayevskoy obshchestvennoy biblioteki. – Nikolayev: Tip. M.V. Ryumina, 1881. – 17 s.
9. Shcherbets O.M. Chytach oblasnoi biblioteki: mynule ta suchasne /Shcherbets O.M. // Istorii biblioteki: zb. st. do 120-richchia Mykolaiv. derzh. obl. univers. nauk. b-ky im. O.Hmyrova. – Mykolaiv: Hanna Hinkul, 2001. – 64 s.

Мицик С. В. Роль общественной библиотеки в развитии городской праздничной культуры Николаева начала XX века

В статье автор анализирует творческую и культурно-просветительную деятельность Николаевской общественной библиотеки в рамках исследования особенностей развития городской праздничной культуры Николаева начала XX века. Автор акцентирует внимание на проведении общественной библиотекой публичных лекций как средства популяризации научных знаний; народных чтений, музыкальных утреников и симфонических музыкальных утреников с целью популяризации среди малокультурной прослойки населения Николаева работ выдающихся деятелей отечественной и зарубежной литературной и музыкальной классики.

Ключевые слова: праздничная культура, библиотека, народное чтение, музыкальное утро, лекция, симфоническое музыкальное утро.

Mytsik S. The role of public library in Nikolayev city festive culture development in the early of XX century

In the article the author analyses creative, cultural and educational activity of Nikolayev public library within the study of Nikolayev city festive culture developmental features in the late 19th – early 20th centuries. The author has analyzed the latest works, studies and publications of Ukrainian historians, philosophers and culture experts such as A. Kurochkina, S. Bezklubenko, A. Limanskaya, T. Gaevskaya, O. Pan'kova, in which the object of the study was festive culture phenomenon.

The author considers the works of such local historians as V. Shchukin, N. Shityuk, T. Berezovskaya, N. Krizhanovskaya, E. Karaul'naya, Yu. Guzenko, S. Kirienko, L. Levchenko, I. Mironova are especially noteworthy among researches of Nikolayev development in early XX century. All of the above mentioned authors just touched on the issue of Nikolayev festive culture development in their works making reference of certain concerts, evening parties, folk festivals and other cultural mass actions as a part of their scientific studies.

That's why the history of Nikolayev festive culture development is the actual and significant subject for study and research. Having studied the Nikolayev public library activity, the main aim of which was "making process of self-education easier for inhabitants of Nikolayev city and its suburbs", having analyzed the public library's reports and records for 1909- 1915 years, posters of events organized by library administration, the author emphasizes such cultural mass events as public lectures, people's readings, musical and symphonic matinees held by public library.

In the article the author focuses on Nikolayev public and its organizing and holding public lectures? The main aim of which was to give the scientific knowledge to illiterate and low-educated inhabitants of Nikolayev in accessible language. So in 1900 the administration was allowed to organize and hold such lectures. On January 9 1909 the was the first public lecture. The Theme of which was anatomy and physiology.

In general lectures were taken on 10 subjects: hygiene, biology, mathematics, accountancy, zoology and others. The main topics of public lectures were "Problems of philosophy and history", "Searching Philosopher's Stone", "About aeronautics", "About the freedom of conscience", "Marriage, family and school" and other. Factory workers and employees listened to these lectures with pleasure. To make the lectures more interesting the speakers were invited from Moscow.

Next step in library activity and in history of Nikolayev festive culture development was holding of people's readings, the author describes them in his works. Such events had a form of literature evenings during which lecturers read foreign and national literature in public, and them made a short analysis of these works. Folk readings were often accompanied by dissolving views. People's readings were very popular with Nikolayev, and halls were always over crowded. The most favorite writers of Nikolayev people were A. P. Chekhov, A. I. Koltsov, I. S. Turgenev, L. M. Tolstoy, and others. Nikolayev audience heard such literary works as A. Chekhov "In a gulley", "Surgery", "Chameleon", "Dog-fish", "Officer Prishibeev", "Melancholy"; N. Nekrasov "Who lives good in Russ?"; O. Tolstoy "Bogatyr"; I. S. Turgenev "Singers", "Dream"; O. K. Tolstoy "Wise gudgeon", "Crucian carp-idealist", "Brave hare" and others.

Musical matinees organized by library as an addition to people's readings became also interesting events in context of festive culture. The author highlights this fact in the article. Every musical morning on organizer's opinion was dedicated to one certain composer to give a full presentation. First the report explaining role of certain composer in music history, his biography and characteristics of his work was given. Items performed on the event were given deeper analysis.

In such a way listeners took a special background and it helped to understand and perceive musical programmed. Famous Nikolayev musicians and singers took part in musical matinees.

Another great event in cultural and mass activity of library was symphony music matinees. Local and invited symphony orchestras introduced to listeners national and world classic symphony music works. Owing to such events, inhabitants of Nikolayev got to know famous works of such composers as F. Chopin, J. Massenet, F. Levin, M. Glinka, A. Rubinstein, A. Borodin and others.

Key words: festive culture, library, popular reading, musical morning lecture, symphonic music morning.

УДК (008) 130

Людмила Степанівна Пилявець
здобувач

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті визначено та обґрунтовано основні передумови виникнення глобалізації як унікального феномена сучасного світу з актуалізацією уваги не лише на економічних, а й культурних аспектах. Особлива увага приділена тим проблемам глобалізаційних процесів, дослідники яких зазнають найбільших труднощів у їх вивченні, зокрема за допомогою методів культурологічної науки.

Ключові слова: глобалізація, глобалізаційні процеси, модернізація, вестернізація, універсалізація, культура.

Глобалізація, як відомо, є визначальним чинником світового економічного, політичного та соціального розвитку. Під впливом глобалізації виникла "світ-економіка", "прозорими" стали національні кордони, відбувся поділ світу на високорозвинені країни та країни так званої "економічної периферії", які почасти безуспішно намагаються наблизитися до перших за рівнем свого економічного і соціального розвитку. Завдяки глобалізації відбулися докорінні зміни в способі життя і побутуванні мільйонів людей, які орієнтуються на стандарти споживання, форми проведення дозвілля і базові цінності культури, які здебільшого виникли в процесі становлення західної цивілізації. Тому, можна вважати, що саме в культурі вплив глобалізації проявляється найбільш масштабно. Більшість дослідників говорять про культурну експансію, уніфікацію національних культур, перетворення масової культури в її американізованому варіанті на домінуючий тип культури, зміну структури свідомості широких мас, які в міру розширення і поглиблення процесу глобалізації втрачають уявлення про свою культурну ідентичність, зниження культурного рівня населення тощо. Так відбувається посилення відмінностей у рівні культурного розвитку країн і народів, виникають нові форми нерівності, зокрема відмінності в можливостях представників різних соціальних груп, класів, націй та етносів отримувати доступ до інформації та передових інформаційних технологій.

Водночас, незважаючи на значущість питань, пов'язаних із соціокультурними наслідками глобалізації, вони не отримали належного висвітлення в сучасній культурології – більшість дослідників феномена глобалізації аналізують її здебільшого в економічній, правовій чи політичній площині. Відтак, розгляд глобалізації з позицій теорії культури нині представляє особливий інтерес. Одним з питань, що потребують ґрунтовного вивчення (з огляду на їх особливу гостроту та актуальність), є дослідження передумов виникнення глобалізації, зумовлене необхідністю визначення загальних тенденцій світового розвитку. Отже, метою статті є виявлення передумов глобалізації на сучасному етапі її розвитку з урахуванням культурної проблематики.

Проблема глобалізації належить до тих питань, які нині перебувають у полі пильної уваги представників як української, так і зарубіжної наукової думки. Сьогодні практично немає жодного відомого українського чи західного дослідника, який би тією чи іншою мірою не торкався б у своєму дослідженні даної теми. Розумінню самої сутності глобалізації притаманний величезний масив різночитання. Це стосується буквально всіх аспектів, починаючи від самого факту її визнання, позитивного або негативного сприйняття, історії, а тим більше – конкретних, специфічних процесів глобалізації – економічних, міжнародних тощо. Серед досліджень, присвячених феномену глобалізації, можна виокремити праці, в яких глобалізація розглядається в контексті проблем світового розвитку, тобто обґрунтовується теза про те, що світ стає більш гомогенним в економічному, соціальному, культурному, політичному планах, що відбувається поширення і сприйняття єдиних стандартів, під якими розуміються моделі економічного, політичного і соціального розвитку, які виникли на Заході і були поширені на всій планеті [18].

В інших працях відстоюється теза про поділ світу, що проявляється у закріпленні за країнами і регіонами різних статусів і ролей у системі світового поділу праці, а також про наростання конфлікто-